

DANUTA TARNOWSKA

UTRWALANIE PRZEBIEGU
CZYNNOŚCI PROTOKOŁOWANYCH
ZA POMOCĄ URZĄDZENIA REJESTRUJĄCEGO
OBRAZ LUB DŹWIĘK (ART. 147 K.P.K.)

Dokonywane w toku postępowania karnego czynności procesowe, jeżeli nie zawierają same w sobie formy pisemnej, wymagają odpowiedniego utrwalenia. Utrwalenie to obejmuje czynności dokonywane w formie ustnej lub czynności faktyczne, jak np. oględziny czy przeszukiwanie. Podstawową formą utrwalenia czynności jest protokół, który jest tradycyjną formą dokumentowania czynności procesowych. Zgodnie z art. 143 § 1 k.p.k. spisania protokołu wymagają: 1) przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie, wniosku o ściganie i jego cofnięcie, 2) przesłuchanie oskarżonego, świadka, biegłego i kuratora, 3) dokonanie oględzin, 4) dokonanie otwarcia zwłok oraz wyjęcie zwłok z grobu, 5) przeprowadzenie eksperymentu, konfrontacji oraz okazania, 6) przeszukiwanie osoby, miejsca, rzeczy i systemu informatycznego oraz zatrzymanie rzeczy i danych informatycznych, 7) otwarcie korespondencji i przesyłki oraz odtworzenie utrwalonych zapisów, 8) zaznajomienie podejrzanego z materiałami zebranymi w postępowaniu przygotowawczym, 9) przyjęcie poręczenia, 10) przebieg posiedzenia sądu, jeżeli stawia się na nim uprawnione osoby albo ich obecność jest obowiązkowa, 11) przebieg rozprawy¹. Przepis ten wskazuje obligatoryjne sporządzenie protokołu, pod rygorem niemożności wykorzystania przebiegu czynności utrwalonej w inny sposób, dla celów dowodowych. Wykluczenia protokołu nie powoduje ani użycie stenogramu (art. 145 k.p.k.), ani utrwalenie czynności protokołowanej za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk².

Z innych czynności niż wymienione w art. 143 § 1 k.p.k. spisuje się protokół, jeżeli przepis szczególny tego wymaga albo przeprowadzający czynność uzna to

¹ J. Grajewski, *Prawo karne procesowe. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 353; Z. Świda, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 252.

² A. Sakowicz, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 października 2006 r.*, I KZP 22/06, GSP-Prz. Orz. 2008, nr 1, s. 32.

za potrzebne (protokół fakultatywny). W innych wypadkach można ograniczyć się do sporządzenia notatki urzędowej (art. 143 § 2 k.p.k.).

Obok, a nie zamiast, tradycyjnego protokołu mogą być zastosowane bardziej nowoczesne formy dokumentowania czynności procesowych.

Czynność procesowa może też być utrwalona za pomocą stenogramu. Wówczas protokół może być ograniczony do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział. Stenograf ma obowiązek przełożyć stenogram na pismo zwykłe i uczynić wzmiankę o tym, jakim posługiwał się systemem. Sporządzenie stenogramu nie zastępuje protokołu, gdyż pierwopis stenogramu oraz jego przekład stają się załącznikami do protokołu (art. 145 § 1 k.p.k.). Utrwalenie czynności za pomocą stenogramu nie zastępuje protokołu i nie zwalnia od jego sporządzenia w wypadkach wskazanych w ustawie. Jedyną różnicą jest odstępstwo od wymagań formalnych protokołu, który może być ograniczony do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób uczestniczących w czynności. Protokół uproszczony może być sporządzony, jeżeli czynność procesową utrwała się już za pomocą stenogramu. Nie ma znaczenia, czy jest to czynność organów postępowania przygotowawczego lub sądu w tym postępowaniu, czy też czynność sądowa w jurysdykcyjnym stadium procesu. Protokół uproszczony jest fakultatywny. Można więc, lecz nie trzeba, ograniczyć się do niego i nadal dopuszczalne jest też pełne zaprotokołowanie danej czynności. Pierwopis stenogramu i jego przekład są załącznikami do protokołu (zwykłego lub uproszczonego)³.

Przebieg czynności protokolowanej (każdej, a nie tylko wskazanej w art. 143 § 1 k.p.k.) może być utrwalony ponadto za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk (art. 147 § 1 k.p.k.). W art. 147 § 2 k.p.k. są określone szczególne czynności wymagające utrwalenia w taki sposób, pod warunkiem, że względy techniczne nie stoją temu na przeszkodzie. Odstąpienie od utrwalenia tych czynności może mieć miejsce tylko wówczas, gdy przeprowadzający je nie dysponuje stosownym urządzeniem albo jego użycie w warunkach przeprowadzenia tych czynności z technicznego punktu widzenia nie jest możliwe⁴.

Do czynności, które ponadto (czyli obok protokołu) winny być utrwalone za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, należą: 1) przesłuchanie świadka lub biegłego, gdy: a) zachodzi niebezpieczeństwo, że przesłuchanie tej osoby nie będzie możliwe w dalszym postępowaniu⁵ (np. z powodu śmierci świadka), b) przesłuchanie następuje w trybie określonym w art. 396 k.p.k., tj. jeżeli zapoznanie się z dowodem rzeczowym lub przeprowadzenie oględzin przez pełny skład sądu napotyka znaczne trudności albo jeżeli strony wyrażają na to zgodę, sąd wyznacza do tej czynności sędziego ze swego składu, albo sąd wezwany. Sąd

³ T. Grzegorzczak, *Protokół uproszczony jako nowy sposób utrwalenia czynności procesowych w znowelizowanym postępowaniu karnym i w sprawach o wykroczenia*, „Prok. i Prawo” 2003, nr 11, s. 30.

⁴ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. Komentarze Zakamycza*, T. I, Zakamycze 2003, s. 380.

⁵ Z. Świda, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne...*, s. 255.

może również zlecić przesłuchanie świadka sędziemu wyznaczonemu ze swego składu lub sądowi wezwanemu, w którego okręgu świadek przebywa, jeżeli świadek nie stawił się z powodu przeszkód zbyt trudnych do usunięcia, 2) ponadto, jeżeli względy techniczne nie stoją na przeszkodzie przesłuchanie pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185 a k.p.k., tj. przesłuchanie pokrzywdzonego przestępstwem z rozdziału XXV i XXVI k.k., który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat oraz świadka, o którym mowa w art. 185 b k.p.k., tj. świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub o przestępstwa określone w rozdziale XXV k.k., jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Jeżeli w sprawie został sporządzony protokół rozprawy bez pomocy urządzenia zapisującego obraz lub dźwięk, faktu posłużenia się przez przewodniczącego składu orzekającego urządzeniem typu „dyktafon” nie należy utożsamiać z sytuacją, o której mowa w art. 147 § 3 k.p.k.⁶ Zarówno dokonanie oględzin czy przeprowadzenie eksperymentu połączonego z odebraniem wyjaśnień wymaga spisania protokołu (arg. z art. 143 § 1 pkt 3 i 5 w zw. z art. 148 § 2 k.p.k.). Utrwalenie czynności protokołowanej za pomocą urządzenia utrwalającego obraz lub dźwięk nie wyłącza sporządzenia samego protokołu. Rejestracja obrazu lub dźwięku za pomocą specjalnego urządzenia nie zastępuje protokołu, który zawsze jest równocześnie sporządzany, jeżeli tego wymagają przepisy art. 143 § 1 lub 2 k.p.k.⁷ Zarówno w teorii, jak i orzecznictwie sądowym za podstawową i obligatoryjną formę utrwalania czynności procesowych (w tym przesłuchania oskarżonego względnie podejrzanego, świadka lub biegłego) uznaje się pisemny protokół. Natomiast utrwalony dźwięk (ewentualnie obraz) spełnia jedynie rolę pomocniczą, akcesoryjną, a przede wszystkim kontrolną⁸. Sformułowanie art. 147 § 1 k.p.k. (zwłaszcza użycie słowa „ponadto”) wskazuje na to, że utrwalenie za pomocą aparatury – ogólnie określonej w tym przepisie – przebiegu czynności procesowej, nie może zastąpić spisania protokołu, stanowiącego podstawę i obligatoryjną formę dokumentowania czynności. Utrwalenie obrazu lub dźwięku odbywa się niezależnie od protokołowania przebiegu czynności, jednakże wówczas protokół może mieć postać skróconą (art. 147 § 3 k.p.k.). Obowiązek dołączenia zapisu obrazu dźwięku, a także przekładu zapisu dźwięku do protokołu spisanego z czynności procesowych wymienionych w art. 143 § 1 k.p.k., istnieje wówczas, gdy protokół został sporządzony w formie uproszczonej⁹. Utrwalenie przebiegu czynności protokołowanej także za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk musi następować równocześnie z protokołowaniem czynności¹⁰.

⁶ Wyrok SN z dnia 15 września 2004 r., WA 21/04, OSNwSK 2004/1/1604.

⁷ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania...*, s. 378.

⁸ Wyrok SN z dnia 04 lipca 1983 r., I KR 135/83, Lex nr 21984.

⁹ Postanowienie SN z dnia 2 lutego 2009 r., II KK 224/08, OSNKW 2009, nr 5, poz. 39.

¹⁰ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 163.

Wykorzystanie dla celów procesu karnego dowodu z zapisu dźwięku utrwalonego na taśmie minifonowej czy też magnetofonowej jest możliwe, jeżeli nie ma wątpliwości co do autentyczności danego nagrania, kompletności zapisów, identyfikacji uczestników, których rozmowa została nagrana, zupełności i dokładności ewentualnego odczytu zapisu dźwięku ujętego już w formie pisemnej¹¹.

W związku z utrwalaniem czynności protokolowanych za pomocą aparatury pozostaje obowiązek uprzedzenia osób uczestniczących w czynności (przed uruchomieniem urządzenia) o tym, że czynność będzie utrwalana w taki sposób (art. 147 § 1 k.p.k.). Osoby uczestniczące w czynności muszą mieć świadomość tego, że przebieg czynności będzie rejestrowany za pomocą urządzenia utrwalającego obraz lub dźwięk. Ustawa nie uzależnia jednak takiego utrwalania czynności od wyrażenia zgody przez uczestników, statuując tylko obowiązek uprzedzenia przed uruchomieniem urządzenia¹².

W stosunku do pisemnego protokołu utrwalony dźwięk (podobnie i obraz) spełnia jedynie rolę pomocniczą, co bynajmniej nie ujmuje mu znaczenia prawnego jako źródła kontroli i ewentualnego uzupełnienia protokołu przesłuchania oskarżonych, świadków i biegłych albo innych czynności procesowych. Dzięki bowiem możliwości odtworzenia ich w całości w każdym czasie w „dosłownym brzmieniu” pozwala na pełniejszą realizację zasady bezpośredniości, zwłaszcza w tych stadiach procesu, gdzie doznaje ona z mocy ustawy ograniczenia (np. w postępowaniu apelacyjnym)¹³.

Wynika to pośrednio z art. 147 § 3 k.p.k., który pozwala jedynie odstąpić od wszystkich wymagań protokołu i poprzestać na protokole uproszczonym. Zgodnie z art. 148 § 1 k.p.k. protokół powinien zawierać: 1) oznaczenie czynności, jej czasu i miejsca oraz osób w niej uczestniczących, 2) przebieg czynności oraz oświadczenia i wnioski jej uczestników, 3) wydane w toku czynności postanowienia i zarządzenia, a jeżeli postanowienie lub zarządzenie sporządzono osobno wzmiankę o jego wydaniu, 4) w miarę potrzeby stwierdzenie innych okoliczności dotyczących przebiegu czynności. W przypadku utrwalania czynności za pomocą urządzenia można odstąpić od wszystkich wymagań protokołu zwykłego i ograniczyć się do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział¹⁴.

Utrwalanie czynności nie wyłącza w ogóle sporządzenia protokołu, może on być ograniczony, co pozostawiono uznaniu osoby przeprowadzającej czynność. Zapis obrazu lub dźwięku, a także przekład zapisu dźwięku stają się załącz-

¹¹ Postanowienie SA w Łodzi z dnia 14 stycznia 1997 r., II AKz, OSAŁ 1997/1/115.

¹² H. Gajewska-Kraczkowska, *Tajność postępowania przygotowawczego a prawo do informacji o jego przebiegu*, SP 1990, nr 3, s. 23.

¹³ Wyrok SN z dnia 15 października 1974 r., IV KR 228/74, OSNKW 1975/1/8, J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, T. I, Warszawa 2003, s. 705.

¹⁴ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 353.

nikami do protokołu. Oznacza to, że odtwarzając zapis należy odtworzyć też treść protokołu. Skoro więc wszystkie przepisy zakładające protokół uproszczony wyraźnie zastrzegają, że chodzi w nim o ograniczenie zapisu w kwestii oświadczeń uczestników czynności (jest nim też i organ prowadzący czynność), to przyjąć należy, że wszystkie one wprowadzają odstępstwo tylko wobec warunku, wynikającego z art. 148 § 2 zdanie pierwsze k.p.k., jako że tylko ten przepis określa sposób rejestracji owych oświadczeń w protokole zwykłym¹⁵. Zapis obrazu lub dźwięku, a także jego przekład stają się załącznikami do protokołu przez co mają niższą rangę. Wobec tego powstaje pytanie, co będzie bardziej wiarygodne, kiedy treść uproszczonego protokołu będzie rozbieżna ze sporządzonym zapisem – załącznikiem. Sąd powinien w zasadzie wyjaśnić przyczyny rozbieżności i dokonać ustaleń, który z tych dowodów przedstawia rzeczywisty przebieg czynności¹⁶, aczkolwiek niewątpliwie zapis audiowizualny w sposób najwierniejszy oddaje przebieg rozprawy.¹⁷

Ponadto przekłady słowne dźwięków (rozmów) nie stanowią samoistnego ani pierwotnego dowodu, na którym sąd może poprzestać, nawet jeśli takie jest żądanie stron. Przekłady te mogą zostać wprowadzone do procesu, ale obok treści zarejestrowanych (utrwalonych dźwiękowo) rozmów. Ich odtworzenie, a więc ujawnienie zgodnie z wymaganiami art. 410 k.p.k. następuje na rozprawie, co musi, zgodnie z dyspozycją art. 143 § 1 pkt 7 k.p.k., znaleźć odzwierciedlenie w treści protokołu. Zaliczenia w poczet dowodów zapisu dźwiękowego rozmów przez odsłuchanie (odtworzenie) albo bez odsłuchania nie wolno zastąpić odczytaniem przekładów słownych. W razie ujawnienia, w jednej z wyżej wskazanych form, zarejestrowanych rozmów, ich słowne zapisy stają się załącznikami do protokołu rozprawy (analogia do art. 147 § 3 zd. ostatnie k.p.k.). Oznacza to, że nie ma konieczności ich odczytywania ani zaliczania do dowodów w inny sposób, co oczywiście nie pozbawia sądu takiego uprawnienia ani prawa strony do żądania odczytania tych zapisów.¹⁸ Środki techniczne do utrwalania obrazu i dźwięku nie są przedmiotami zbędnymi dla potrzeb postępowania karnego, lecz – oprócz protokołów – stanowią zapis przeprowadzonych czynności i podlegają przechowaniu w dyspozycji sądu wraz z aktami sprawy¹⁹.

Jeżeli czynność jest utrwalana za pomocą urządzenia, pewne uprawnienia uzyskują strony procesowe. Strona ma prawo otrzymać na swój koszt jedną kopię zapisu dźwięku lub obrazu. Uprawnienie to jest podyktowane tym, że szczególnie wtedy, gdy protokół zostaje ograniczony do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń uczestników czynności, strona dysponując kopią zapisu ma pełny obraz przebiegu czynności. Strona nie może być jednak zwolniona z uiszczenia tych kosztów.

¹⁵ T. Grzegorzczak, *Protokół uproszczony...*, s. 31.

¹⁶ Wyrok SN z dnia 19 lipca 1975 r., V KR 84/75, OSNKW 1976, nr 2, poz. 29.

¹⁷ E. Tybuchowska, *Protokół na dyskietce*, „Rzeczposp.” 2004, nr 5, s. 3.

¹⁸ Wyrok SN z dnia 10 czerwca 2008 r., II KK 30/08, Biul. PK 2008/10/13.

¹⁹ Wyrok SA w Łodzi z dnia 09 kwietnia 1997 r., II AKa 59/97, OSAŁ 1997/2/130.

Słusznie przyjmuje się w orzecznictwie, że należność za wykonanie kopii zapisu dźwiękowego czynności nie wchodzi w skład kosztów sądowych w rozumieniu art. 616 § 2 pkt 1 k.p.k., zatem przepis art. 623 k.p.k. o zwolnieniu z tych kosztów nie ma zastosowania do tego przedmiotu, a więc na decyzje w tym przedmiocie nie służy zażalenie z art. 626 § 3 k.p.k. Jest to należność identyczna z opłatami za wydanie kserokopii dokumentów oraz uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy, o których mowa w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2005 r., – I KZP 41/05, wykluczonymi z ewentualności zwolnienia od nich na podstawie art. 623 k.p.k. (OSNKW 1/06, poz. 3)²⁰.

Ustawa wprowadza ograniczenia co do wydawania kopii zapisu dźwięku lub obrazu, gdyż nie wydaje się kopii z przesłuchania na rozprawie odbywającej się z wyłączeniem jawności oraz w postępowaniu przygotowawczym (art. 147 § 4 k.p.k.). Każda strona może więc żądać wydania jej kopii zapisu czynności na jej koszt, z wyjątkiem zapisu przesłuchania z rozprawy prowadzonej z wyłączeniem jawności albo w postępowaniu przygotowawczym. Wyłączenie uzyskania kopii nie obejmuje zatem rejestracji czynności innych niż przesłuchanie, choćby były prowadzone w trakcie takiej rozprawy lub w postępowaniu przygotowawczym, np. eksperyment, oględziny itd.²¹

Szczególne zasady utrwalania przebiegu czynności protokolowanych określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych oraz sposobów ich przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów²². Do utrwalenia obrazu służyć mogą w szczególności aparat fotograficzny, kamera filmowa lub kamera wideo, a do utrwalania dźwięku magnetofon, radiomagnetofon, dyktafon, kamera filmowa lub kamera wideo wyposażona w aparaturę do utrwalania dźwięku. Utrwalania obrazu lub dźwięku można dokonywać na środkach technicznych przeznaczonych do utrwalania obrazu lub dźwięku w wyżej wskazanych urządzeniach, a w szczególności na materiałach światłoczułych, taśmach magnetycznych, płytach CD oraz innych materiałach właściwych dla danego rodzaju urządzenia (§ 1 cyt. rozporządzenia).

Po dokonaniu utrwalenia obrazu lub dźwięku z przeprowadzonej czynności procesowej użyty, zgodnie z instrukcją obsługi, nośnik należy zaopatrzyć w metrykę identyfikacyjną zawierającą następujące dane z przeprowadzonej czynności procesowej: 1) sygnaturę akt sprawy i oznaczenie organu przeprowadzającego czynność, 2) czas i miejsce jej przeprowadzenia oraz zakres jej utrwalenia, 3) imiona i nazwiska osób w niej uczestniczących oraz imię, nazwisko oraz funkcje osoby dokonującej utrwalenia, 4) typ i rodzaj użytego do utrwalenia urządzenia, wraz z charakterystyką techniczną jego oprzyrządowania, 5) warunki oświetleniowe lub

²⁰ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 23 kwietnia 2008 r., II AKz 201/08, KZS 2008/6/41.

²¹ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, s. 354.

²² Dz.U. Nr 107, poz. 1005.

akustyczne miejsca utrwalenia, 6) dane techniczne użytego nośnika, 7) warunki i sposób użycia urządzenia utrwalającego oraz nośnika, z uwzględnieniem ilości zapisanych ścieżek dźwięku i szybkości przesuwu taśmy magnetofonowej, 8) informacje o ewentualnym użyciu przyrządów automatycznych do uruchamiania i zatrzymywania urządzenia utrwalającego albo o jego awarii podczas dokonywania utrwalenia lub uszkodzenia nośnika (§ 2 cyt. rozporządzenia).

Nośnik zapisu należy opakować i zabezpieczyć odciskiem okrągłej pieczęci jednostki przeprowadzającej czynności umieścić na opakowaniu informacje dotyczące sygnatury akt sprawy i organu przeprowadzającego czynność oraz osoby dokonującej opakowania. Jeżeli opakowany nośnik wymaga chemicznej obróbki, przekazuje się go do laboratorium, które przy jego zwrocie potwierdza zapisem w metryce identyfikacyjnej, że odpowiada on cechom technicznym opisanym uprzednio, oraz zaopatruje w informacje o rodzaju dokonanej czynności. Jeżeli nośnik nie wymaga obróbki chemicznej (a także nośnik po zwrocie z laboratorium), rejestruje się go i przechowuje w sposób przewidziany dla dowodów rzeczowych. Każde otwarcie i ponowne zamknięcie opakowania nośnika należy odnotować w metryce identyfikacyjnej przez określenie osoby dokonującej otwarcia lub zamknięcia opakowania, czasu, miejsca i celu, w jakim zostały dokonane. W razie konieczności zmiany opakowania nośnika dołącza się do niego dotychczasowe opakowanie i opakowuje wspólnie z metryką identyfikacyjną oraz opisuje sygnaturę akt sprawy, organ przeprowadzający czynność, czas czynności opakowania i osobę dokonującą opakowania (§ 3 cyt. rozporządzenia).

Nośnik należy zabezpieczyć przed utratą, szkodliwym działaniem środków chemicznych, termicznych, światła, promieniowania, pola magnetycznego lub elektrycznego oraz przed uszkodzeniami mechanicznymi (§ 4 cyt. rozporządzenia), a odbitki pozytywowe zdjęć załącza się do akt sprawy (§ 5 cyt. rozporządzenia).

Odtworzenie obrazu może nastąpić w szczególności za pomocą projektora filmowego, rzutnika albo magnetowidu lub odtwarzacza wideo, połączonych z telewizorem, a odtworzenie dźwięku w szczególności za pomocą magnetofonu i radiomagnetofonu, a gdy dźwięk został utrwalony na taśmie filmowej lub taśmie wideo za pomocą projektora filmowego, magnetowidu lub odtwarzacza wideo, połączonych z telewizorem. Przy odtworzeniu może być użyte urządzenie korygujące lub wzmacniające utrwalony dźwięk. O dokonaniu odtworzenia należy zamieścić adnotacje w metryce identyfikacyjnej, podając czas tej czynności oraz imię i nazwisko osoby, która jego dokonała, cel odtworzenia, a także wykaz osób obecnych przy odtworzeniu. W metryce identyfikacyjnej należy też zamieścić wzmiankę o uszkodzeniu nośnika podczas odtwarzania zapisu (§ 6 cyt. rozporządzenia).

Jeżeli chodzi o kopiowanie zapisów, to można go dokonywać za pomocą urządzeń i środków technicznych tego samego rodzaju, jakich użyto do utrwalania. Kopiowanie zapisów w celu wydania stronom (art. 147 § 4 k.p.k.) lub do

wykorzystania w innej sprawie dokonuje się w laboratorium kryminalistycznym jednostek Policji lub innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych. O kopiowaniu zapisów należy uczynić adnotację w metryce identyfikacyjnej nośnika oraz sporządzić notatkę, którą dołącza się do akt sprawy (§ 7 cyt. rozporządzenia). Kopię nośnika należy zaopatrzyć w metrykę identyfikacyjną, opakować i zabezpieczyć pieczęcią. Każde otwarcie i ponowne zamknięcie należy opisać w metryce. W razie konieczności zmiany opakowania nośnika należy dołączyć dotychczasowe opakowanie i opakować wspólnie wraz z metryką oraz zabezpieczyć przed utratą, działaniem środków chemicznych, technicznych, światła, promieniowania, pola magnetycznego lub elektrycznego oraz przed uszkodzeniami mechanicznymi (§ 7 ust. 4 cyt. rozporządzenia).

Dopuszczenie możliwości utrwalenia czynności protokolowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk w dobie rozwijającej się techniki uznać należy za właściwe rozwiązanie. Utrwalenie w taki sposób czynności umożliwia jej późniejsze bezpośrednie odtworzenie, poznanie przebiegu i zachowania uczestników. W orzecznictwie podkreśla się wartość zapisu, podnosząc, że utrwała on własne sformułowania i wypowiedzi przesłuchiwanego, niewystylizowane przez protokołującego²³, pozwalając w ten sposób pełniej realizować bezpośredniość postępowania poprzez możliwość odtworzenia wypowiedzi w dosłownym jej brzmieniu.²⁴ Za właściwe uznać też należy dopuszczenie protokołu uproszczonego, który w połączeniu z zapisem obrazu lub dźwięku umożliwi pełne odtworzenie czynności i jej właściwą ocenę.

Wspomnieć też należy o nasuwającym się problemie utrwalania czynności procesowych przez uczestników postępowania. W myśl art. 358 k.p.k. utrwalanie prywatnie czynności procesowych za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk jest możliwe tylko wtedy, gdy sąd – na wniosek strony – wyrazi na to zgodę, uznając, że nie przemawia przeciw temu względ na prawidłowość postępowania.

Dla zapewnienia bezstronności zapisu dźwięku lub obrazu czynności kodeks postępowania karnego przewiduje możliwość wyłączenia specjalisty z tych samych powodów co biegłego. O wyłączeniu orzeka w toku rozprawy lub posiedzenia sąd, a w innych wypadkach osoba przeprowadzająca czynność protokolowaną (art. 146, art. 206 § 1 w zw. z art. 196 k.p.k.).

W odniesieniu do przedstawionej problematyki nasuwa się refleksja, że przepisy prawne nie zawsze nadążają za rozwojem techniki. Przykładem jest wspomniane rozporządzenie, które operuje pojęciami z zakresu techniki analogowej (np. ścieżki dźwięku), podczas gdy obecnie przeważa cyfrowa technika rejestracji dźwięku. Należy spodziewać się, że z powodu rozwoju techniki tradycyjne formy utrwalania czynności procesowych zastępowane będą formami „elektronicznymi”. Wydaje się, że przyszłość w tej dziedzinie należy do komputerów, umożliwiającą

²³ Wyrok SN z dnia 21 lutego 1980 r., II KR 8/80, OSNKW 1980, nr 5–6, poz. 52.

²⁴ Wyrok SN z dnia 15 października 1974, IV KR 228/74, OSNKW 1995, nr 1, poz. 8.

cych cyfrową rejestrację nie tylko dźwięku, ale i obrazu. Niewątpliwie rozwój techniki w tym zakresie wymusi zmiany legislacyjne w przepisach rozporządzenia z 2003 roku. Na zmianę formy utrwalania czynności wskazują prowadzone prace nad wprowadzeniem systemu rejestracji rozpraw sądowych i doświadczenia innych państw.

STRESZCZENIE

Przedmiotem opracowania jest utrwalanie czynności protokołowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk (art. 147 k.p.k.). Temat został wywołany informatyzacją i komputeryzacją organów procesowych, co należy uznać za właściwe rozwiązanie. Utrwalanie czynności w taki sposób umożliwia jej późniejsze bezpośrednie odtworzenie, poznanie przebiegu i zachowania uczestników. W orzecznictwie podkreśla się wartość zapisu, podnosząc, że utrwała on własne sformułowania przesłuchiwanego, niewystylizowane przez protokołującego, pozwalając w ten sposób pełniej realizować bezpośredniość postępowania poprzez możliwość odtworzenia wypowiedzi w dosłownym jej brzmieniu.

Część artykułu zastała poświęcona formie tradycyjnej (tj. protokołowi) i bardziej nowoczesnym formom (tj. stenogramowi), wskazano także czynności, które oprócz protokołu winny być utrwalone za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk; istnieje również obowiązek uprzedzenia osób o utrwalaniu czynności za pomocą aparatury.

Poruszono też problem sporządzenia samego protokołu z utrwalanej czynności. Protokół może być ograniczony do istotnych oświadczeń uczestników.

Kolejna część dotyczy uprawnień stron procesowych związanych z możliwością otrzymania odpłatnie kopii zapisu. W artykule omówiono również postanowienia rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości wydanego na podstawie ustawowego upoważnienia.

W końcowej części wysunięto wniosek, że przepisy prawne nie zawsze nadążają za rozwojem techniki, gdyż obecnie przeważa cyfrowa technika rejestracji dźwięku. Winno to wymusić zmiany legislacyjne. Nie rozwiązano też kwestii utrwalania czynności procesowych przez uczestników postępowania, co obecnie jest możliwe tylko wtedy, gdy sąd wyrazi na to zgodę.

SUMMARY

The subject-matter of the article is the registering of the actions minuted with the use of audio-visual recording equipment (Article 147 of the penal proceeding code). The issue has been evoked by information and computer technology application in law enforcement institutions, which is an adequate solution. Recording an action in this

way enables to play it back later, get to know the course of it and see the behavior of the participants. Court decisions highlight the value of this kind of record as it registers exact statements made by the questioned, not stylized by the court reporter (minutes secretary), and creates the conditions for the complete implementation of direct proceeding through the possibility of playing the statements verbatim.

A part of the article is devoted to the traditional form (i.e. minutes) and more modern forms (i.e. shorthand). The author also discusses the activities that – apart from minutes – should be registered with the use of audio-visual recording equipment and the obligation to inform the participants of the proceeding about recording it with the use of this equipment.

Also an issue of taking the minutes of the recorded actions is discussed. Minutes can be limited to the significant statements made by the participants.

The next part deals with the rights of the parties to the proceeding regarding the possibility of getting a copy of the record for a fee. The article discusses the directive issued by the Minister of Justice on the ground of his statutory authority.

In the final part a conclusion is made that legal regulations do not always keep up with the development of technology because nowadays digital recording technique prevails. This should be followed by legislative changes. Also the issue of recording procedural actions by the participants of the proceeding has not been solved yet. At present it is possible only if a court agrees